

Troms Høyre
Harstad, 19.11.89

Med forbehold om endringer
SPERRET til

Statsminister Jan P. Syse

UTENRIKS- OG SIKKERHETSPOLITIKK.

Utviklingen i Øst-Europa har gått så fort at de fleste analyser av Øst/Vest-forholdet i 1990-årene kan synes modne for revisjon. Det er bare to uker siden det britiske tidsskriftet "Economist" betegnet det som vill fantasi å tro at muren i Berlin ville bli revet i dette århundre. Det spørsmål vi må stille oss er hva omveltningen betyr for Norges situasjon - utenriks-politisk og sikkerhetspolitisk.

La meg først slå fast at det som skjer i Øst-Europa nå er uhyre gledelig. Gledesscenene ved åpningen av Berlin-muren rørte oss alle. Enkeltmenneskets grunnleggende lengsel etter frihet kunne ikke lenger la seg undertrykke - heller ikke i Øst-Europa. De fleste østeuropeiske landene er nå inne i en politisk reformprosess som vil gi dem mindre sentraldirigering, mer demokrati og større vekt på markedskreftene. Ytringsfriheten og andre menneskerettigheter er vesentlig forbedret. I Ungarn og Polen er kommunistpartiets maktmonopol allerede avviklet. Kravet om frie valg blir stadig sterkere - også i andre østeuropeiske land. Men samtidig er de økonomiske resultatene foreløpig beskjedne. Det kommer stadig meldinger om at reformpolitikken er truet av manglende økonomisk fremgang.

I denne situasjonen må vi gi vårt bidrag til et Europa av demokratiske nasjoner, et Europa som ikke lenger er delt av fysiske eller ideologiske barrierer.

Vårt bidrag må ha en dobbel målsetting. Vi må hjelpe de østeuropeiske landene til å få hjulene i gang. Befolkningen må se at reformarbeidet nytter. Samtidig må vi føre en politikk preget av forutsigbarhet. I en periode med stor uoversiktighet i Øst vil forutsigbarhet i Vest ha en nyttig stabiliserende virkning. Derfor må vi holde fast ved det samarbeid og de institusjoner vi har bygget opp i Vest. Skulle vi nå sette spørsmålstegn ved sikkerhetsordningene i Europa - slik enkelte tar til orde for - ville vi gjøre oss selv en alvorlig bjørnetjeneste. De politiske realiteter er i ferd med å endre seg. Men de militære realiteter ligger foreløpig stort sett fast. Vi skal arbeide for å redusere det militære styrkenivå, men dette arbeidet kan best skje innen rammen av en samlet og sterk vestlig allianse.

For Norge vil situasjonen i nordområdene fortsatt være bestemmende for vår sikkerhetspolitiske situasjon. Verdens største sjømilitære basekompleks på Kola-halvøya ligger fortsatt der. Faren for konflikt mellom øst og vest er svekket. Men vi kan ikke velge å se bort fra den utplassering av mer moderne fartøyer som det siste året har funnet sted på sovjetisk side i nord. Regjeringen vil derfor legge stor vekt på at Norges forsvarsevne opprettholdes også i den nåværende situasjon. Vi vil holde fast ved de sikkerhetspolitiske hovedlinjer i norsk politikk. En slik politikk vil være et viktig bidrag til stabiliteten i Europa.

President Gorbatsjov kom i sin tale i Helsinki inn på spørsmål som angår nordområdene. Han la vekt på det

sovjetiske ønske om å bringe de sjømilitære styrker inn i forhandlinger om rustningskontroll og nedrustning. Fra norsk side har vi hevdet at vi ikke i lengden kan utelukke noen våpenkategorier fra slike forhandlinger. Men å introdusere de sjømilitære spørsmål i den nåværende forhandlingsfase kan lett bidra til å komplisere og forsinke de forhandlinger som allerede er i gang i Wien. Vi håper at disse forhandlingene kan lede til enighet om en halvering av de viktige konvensjonelle våpen i Europa i løpet av 1990. Dette er en ambisiøs målsetting som nå må ha prioritet.

Samtidig må det være klart at reduksjoner av styrkenivået i Europa ikke vil svekke vår avhengighet av forsterkningslinjene over Atlanterhavet. Den sovjetiske nord-flåten utgjør en formidabel trusel mot disse linjene. En vilje til ensidige reduksjoner av den sovjetiske flåtestyrken her i nord ville derfor være et viktig signal og bidrag til stabilitet.

Norge har viktige utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser knyttet til opprettholdelsen av et godt naboskap med Sovjetunionen. Vi ønsker å styrke den politiske dialog. Vi er interessert i å minske risikoen for episoder og uhell i nord. Og vi ønsker å finne frem til løsninger på utestående problemer i det bilaterale forhold. Fra norsk side har vi foreslått at det innledes forhandlinger om en avtale for å forhindre episoder til sjøs. Her dreier det seg bl.a. om prosedyrer for varsling og håndtering av uforutsette situasjoner som måtte oppstå. Sovjetunionen har nå gitt grønt signal til slike forhandlinger, som vil bli innledet om kort tid.

Det uavklarte spørsmålet om avgrensningen i Barentshavet har vært et tema for norsk/sovjetiske drøftelser i 19 år. Vårt mål har vært å komme frem til en klar og gjensidig akseptert avgrensningsslinje. Vi

har motsatt oss forslag om å skyve avgrensnings- spørsmålet til side og etablere såkalte samarbeids- og tillitssoner om felles utnyttelse av ressursene i omstridt område. Vi har fremholdt at en klar avgrensnings-linje er en viktig forutsetning for utbygging av samarbeidet med Sovjetunionen i dette området. Jeg tenker blant annet på utnyttelsen av evt. gass og oljeforekomster. Slik gjorde vi det også i Nordsjøen, hvor man først fastla avgrensnings- spørsmålene og deretter fikk i gang et samarbeid om ressurs-utnyttelsen.

I sin Helsinki-tale sa president Gorbatsjov at tiden er kommet for at begge parter ser med friske øyne på spørsmålet om avgrensning i Barentshavet. Vi hilser denne uttalelsen velkommen. Jeg ser den som et uttrykk for at man fra sovjetisk side har satt avgrensnings- spørsmålet på dagsorden også på høyt politisk plan. Det skal nå gjennomføres to runder med drøftelser på embetsnivå for å søke å skape bevegelse i forhandlingene. Spørsmålet vil deretter bli drøftet av de to utenriks- ministrene. Det er vårt håp at de signaler som nå er gitt - både av president Gorbatsjov og utenriksminister Sjevvardnadze - vil bli konkretisert og videre-utviklet i de samtalene som nå står for døren.